

МИЛИВОЈЕ АЛИМПИЋ, СОЛУНСКИ ФРОНТ

Војноиздавачки завод, Београд 1967.

Солунски фронт је значајно и крупно питање војне и политичке историје Србије у првом свјетском рату, а тиме и југословенских народа уопште. У међуратном периоду писано је доста о Солунском фронту. Али, обрађивани су само операције и бојеви појединих крупних и мањих јединица српске војске, више или мање на основу архивске грађе или сјећања, тако да у нашој историографији до сада о Солунском фронту није било озбиљне студије.

Писац студије генерал Миливоје Алимпић (и сам учесник на Солунском фронту) користио је обимну обострану грађу и објављена дјела десеторице угледних војних писаца: француских, њемачких, српских и бугарских. На почетку дјела он даје анализу историјата формирања Солунског фронта, за који су неки француски генерали дали идеју још 1914. године, али је реализована тек у јесен 1915. године, и то веома споро.

Аутор је указао и на напоре српске владе и Врховне команде да своје савезнике убиједе у потребу одациљања што више војске у Солун.

По нашем мишљењу, аутор се с правом придружује гледишту оних писаца који сматрају да су чланице Антанте најбржи и најлакши успјех могле постићи на јужним границама Аустро-Угарске, тј. на српско-црногорском фронту. Одашиљање савезничке армије од 400 хиљада људи, како сматра писац, уз око 250 хиљада српских и црногорских ратника, у садејству офанзиве руске војске у Галицији, створило би повољне услове за о-

фанзиву на италијанском и француском фронту. То би утицало и на колебљиво држање Румуније и Грчке, а то би довело до ранијег свршетка рата. Што до тога није дошло — писац налази разлоге како у сукобу између Енглеске и Француске, а касније и Италије, тако и у сукобу између појединих војних и политичких кругова унутар Енглеске и Француске у рјешавању конкретних питања стварања Солунског фронта. Ова студија пружа јасну слику тешкоћа у постизању јединства војно-политичке коалиције међу савезницима у првом свјетском рату, због њихових империјалистичких интереса.

Дат је и кратак преглед повлачења српске војске преко Црне Горе и Албаније и приказан њен велики мученички марш на том путу. Писац је одао признање црногорској војсци у њеном самопријегорном залагању да омогући повлачење српске војске на Јадранско море, и истакао њену спремност да се до краја бори заједно са српском војском. „Одговорност што јој није издата наређење за повлачење за српском војском“, каже аутор, „сноси краљ, влада и Врховна команда“.

Изврстан познавалац стратегије и тактике примјењиваних у првом свјетском рату, аутор при разради операција обрађује и све факторе потребне за успјешно извођење операција, како на страни српске војске и њених савезника тако и на страни противника.

Дајући оперативну и стратегijsку карактеристику Солунског фронта, Алимпић истиче да је он

имао много већу стратегијску важност него што су му придавали у 1916. и 1917. години најодговорнији енглески и француски команданти.

Писац је на 137 страница обрадио дивовске борбе које је српска војска (јачине 112 хиљада војника) водила 1916. године у горническој бици, боју на Кајмакчалану и у рејону Црне Реке. Поред чисто војничког значаја учешћа српске војске у овим операцијама, писац с правом истиче и велики политички значај операција за Србију. У тим операцијама реорганизована српска војска поново је доказала своје раније способности и тиме отклонила неповјерење које су неки француски војни кругови испљавали према њој на почетку бугарске офанзиве у августу 1916. године. С друге стране писац истиче да се Србија нашла у повољнијем положају према захтјевима Италије и Румуније. Обрађујући операције у рејону Црне Реке писац наглашава да је пропуштен повољан моменат да се изврши стратегијски пробој непријатељског фронта и да се већ крајем 1916. постигне оно што се постигло тек у јесен 1918. године. За те пропусти нијесу криви српска војска и њено командовање, него њени савезници.

Готово половину студије Алимпић је посветио припремама за пробој Солунског фронта, пробоју фронта и даљим операцијама — гоњењу непријатеља до коначног завршетка рата. И у овим операцијама, као и у оним 1916. године, српска војска (јачине око 140 хиљада људи), која је чинила 1/4 укупног бројног стања савезничке војске на Солунском фронту, примила је на себе главни терет борбе и у пробоју и у даљим операцијама.

Аутор истиче да је поред обезбеђења фактора потребних за постизање успеха у операцијама, брзом успјеху српске војске у пробоју Солунског фронта и даљим операцијама допринијело и умјешно командовање и максимално залагање бораца и старјешина.

Аутор је објективно обрадио операције на Солунском фронту уопште, као и сваке јединице посебно, дајући критичке осврте како на рад српске војске и њених савезника тако и на рад противника.

Такође треба истаћи да аутор узред говори о неким политичким питањима која су тијесно повезана са радом и успјесима српске војске, као о добровољцима-Југословенима и о кризи која се јавила у српској војсци у току 1917. године.

Указујући на значај добровољачког питања како за попуњу српске војске тако и за рјешавање југословенског питања уопште, аутор оштро критикује став српске буржоазије у вези са њим. Између осталог, он каже: „да је покрет могао да буде још шири да је српска буржоазија могла и хтјела да сагледа тежње југословенских народа у Аустро-Угарској за слободом и да је покрету дала југословенски карактер, како је предлагао Југословенски одбор, а не да упорно настоји да задржи чисто српски карактер“. Писац ипак закључује да је Солунски фронт имао југословенски карактер, јер су се у саставу српске војске борили представници свих наших народа и тиме знатно допринијели побједи над заједничким непријатељем.

Општа криза која се осјећала у војскама зараћених сила 1917. године није мимоишла ни српску војску. Аутор је тачно указао на узроке који су довели до тога, али о кризи не говори детаљније, нити наводи податке о њеним размјерама. Према закључку писца, кризу у српској војсци изазвали су сљедећи узроци: велики губици у операцијама на Црној Реци, тешкоће око попуње јединица, неактивност Енглеза у операцијама у 1916. години, фебруарска револуција у Русији и обрачун унутар српске буржоазије и хапшење чланова „Црне руке“. Ту је кризу српска војска пребродила крајем 1917. године.

По методу обраде и научном третману проблема, књига генерала Алимпиа је солидна војноисторијска студија. Она спада међу најбоља војноисторијска дјела о првом свјетском рату. Написана је популарним стилем, што је чини приступачном и широком кругу читалаца. Појавом ове студије на прагу 50-годишњице пробоја Солунског фронта одато је достојно

признање српској војсци и југословенским добровољцима — за њихове тешке жртве, максимално залагање и успјехе постигнуте на Солунском фронту. Ти успјеси били су један од важних фактора који су омогућили да се остваре тежње свих наших народа — стварање нове државне заједнице Југославије.

Новица Ракочевић

В. ВОЛКОВ, ГЕРМАНО-ЈУГОСЛАВСКИЕ ОТНОШЕНИЯ И РАЗВАЛ МАЛОЈ АНТАНТИ 1933—1938.

Москва 1966.

При писању монографије Волков је користио многобројне едиције докумената издатих у Вашингтону, Москви, Лондону и др. Прегледао је и материјале са Нирнбершког процеса, мемоаре Гана, Розенберга, Бенеша и Комне-на. Од архивске грађе користио је само фондове у Москви, и то: посланства СССР-а у разним земљама и микрофилмовану грађу из Немачког министарства спољних послова фон Нојрата и његову преписку са немачким послаником у Београду. Волков није успео да прегледа југословенске фондове, при чему би му корисно послужиле збирке М. Стојадиновића, Јована Јовановића-Пижона, Централног пресбиороа, као и југословенско посланство у Лондону. Аутор је користио *Политику, време*, а од часописа *Народно благостање* и *Нову Европу*. Међутим, В. Волков није прегледао *Привредни преглед* од 1933 — 1938, који веома детаљно прати рад Економског савета Мале антанте, који није успео да преброди економске пукотине што су делиле три земље, те она није постала оно што су јој творци Организационог пакта наменили. Из излагања ауторовог јасно се види да су економски проблеми били главни разлог разбијања Мале антанте, чему је много допринела и политика Француске и Енглеске, као и чињеница да три земље нису имале заједничког непријатеља. Сличан је случај и са *Српским*

књижевним гласником тога времена, који је у политичком прегледу доносио врло драгоцене податке из дипломатске и економске историје. Остала литература која третира овај проблем у потпуности је и зналачки искоришћена.

После увода, у коме је дао преглед коришћених извора и литературе, аутор је у првој глави приказао пре свега унутрашњи и међународни положај Југославије почетком тридесетих година. У вези са узроцима стварања Мале антанте могао се поменути инцидент рушења трогирских лавова, као и хинтербершка афера — преношење оружја из Вероне преко Аустрије за Мађарску, пошто су они као и долазак Хитлера на власт убрзали доношење Организационог пакта Мале антанте. Поред тога, у вези са ставом земаља Мале антанте према Советском Савезу није подвучено да Југославија није жељела признање Совјетског Савеза као социјалистичке земље пре свега због тога што није имала заједничку границу са СССР, као што је то био случај са друге две чланице. Затим што нису постојали изгледи за економску размену, а и због тога што се у Југославији налазио велики број белогардејаца, који су били против признања СССР. Једино оваквим објашњењем може се разумети зашто Југославија која потписује конвенцију о нападачу предложеној од стране Совјет-